

doi: <https://doi.org/10.15407/econlaw.2018.03.070>

УДК 338:346

К.М. БЕРЕЗЮК, аспірантка

Інститут економіки промисловості НАН України, м. Київ, Україна

 orcid.org/0000-0001-6648-8596

СИСТЕМА ЧИННИКІВ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АТОМНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Ключові слова: розвиток підприємства, чинники розвитку підприємств, атомна енергетика, соціальна відповідальність.

Розглянуто теоретичні підходи до трактування поняття «розвиток підприємства». Систематизовано та узагальнено основні чинники розвитку підприємств. На основі аналізу законодавчої бази, особливостей функціонування енергетичної галузі, програм міжнародного партнерства запропоновано систему чинників розвитку підприємств атомної енергетики України.

Вступ. В умовах ринкового перетворення та соціалізації господарської діяльності ефективне функціонування підприємств стає основою формування економічного потенціалу держави. Загострення конкурентної боротьби, посилення інтеграційних процесів вимагають від вітчизняних підприємств переосмислення управлінських підходів. Актуальність дослідження чинників розвитку підприємств обумовлена необхідністю вирішення завдань щодо зміцнення конкурентних позицій України в міжнародній економічній системі. Аналіз основних чинників розвитку підприємств дасть змогу сформулювати перспективи удосконалення механізмів ефективного менеджменту. Першочерговим завданням є дослідження чинників розвитку підприємств атомної енергетики України, як стратегічно важливої галузі господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності категорій *розвиток підприємства, чинники розвитку* присвячені роботи таких науковців як В.І. Кифяк, Ю.С. Погорелов, Л.О. Лігоненко, А.М. Ткаченко, Г.О. Горіна. Питання ефективності функціонування атомної енергетики досліджували Б.Є. Патон, В.Г. Бар'яхтар, О.С. Бакай, І.М. Неклюдов, В.Е. Лір, В.М. Воеводін та ін. Разом з тим актуальною залишається проблема ідентифікації та аналізу чинників розвитку вітчизняної атомної енергетики як незворотного процесу на шляху до відновлення енергетичного сектору України.

Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до трактування поняття «розвиток підприємства», формування системи чинників розвитку підприємств атомної енергетики України.

Результати дослідження. Дослідження сутності поняття *розвиток підприємства* доцільно починати з визначення поняття *розвиток*. Перші уявлення про розвиток як зміну буття зустрічаються ще у працях античних філософів [1]. З часом поняття конкретизувалось і по-

чало використовуватись у різних сферах діяльності. У широкому розумінні розвиток — це процес незворотних змін, у результаті яких відбувається перехід до чогось якісно нового, досконалішого.

В останні роки посилюється увага науковців до аналізу розвитку не лише макросистем, а й суб'єктів мікрорівня. На думку Л.О. Лігоненко, розвиток підприємства завжди передбачає суттєві, постійні перебудови та зміни в діяльності економічних суб'єктів, перехід кількісних змін в якісні, зміну потенціалу підприємства, його інфраструктури та загальних засад функціонування; він є процесом дискретним, що відбувається в умовах відсутності чітких норм діяльності підприємства та контролю за їх виконанням, пов'язаний із реалізацією творчого потенціалу персоналу підприємства та орієнтований на досягнення довгострокових інтересів його учасників [2, с. 59].

Ю.С. Погорєлов також пише про розвиток як прогресивні зміни, що відкривають нові можливості для реалізації потенціалу. Зокрема, учений зазначає, що розвиток підприємства — це безупинний процес, що відбувається за штучно встановленою або природною програмою як зміна станів підприємства, кожен з яких є якісно іншим за попередній. Через це у підприємства як у складної системи виникають, розкриваються та надаються до реалізації нові можливості, нові властивості, якості та характерні риси, котрі сприяють здатності підприємства виконувати нові функції, вирішувати принципово інші завдання, що зміцнює його позиціонування у зовнішньому середовищі і підвищує здатність протидіяти його негативним впливам [3, с. 32].

У сучасній науці поняття розвиток підприємства розглядається у різних контекстах. Аналіз теоретичних напрацювань дає змогу виділити кілька підходів до розуміння цієї категорії (рис. 1).

Факторний підхід розглядає розвиток підприємства відносно зовнішнього середовища з урахуванням впливу як внутрішніх, так і зовнішніх факторів. З позицій стратегічного підходу розвиток підприємства — це процес спрямованих змін, результатом яких повинно бути досягнення стратегічних цілей. Підхід передбачає оцінювання рівня організаційного та науково-технічного розвитку підприємства, його ресурсних можливостей і конкурентних

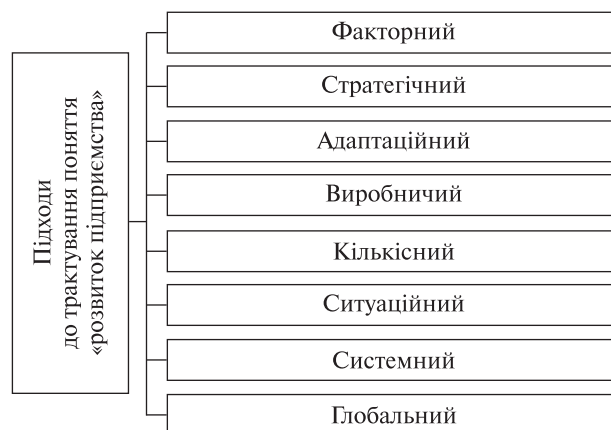

Рис. 1. Підходи до трактування поняття розвиток підприємства

Джерело: систематизовано та доповнено автором на основі [4—6].

переваг. Адаптаційний підхід передбачає підвищення гнучкості й адаптивності підприємства до змін. В основі виробничого підходу до трактування розвитку підприємства лежить модель життєвого циклу організації. Відповідно до життєвого циклу, підприємство проходить кілька етапів розвитку від зародження до занепаду. Кількісний підхід тлумачить розвиток підприємства як збільшення частки ринку та зростання показників господарської діяльності. Ситуаційний перехід до розуміння розвитку акцентує увагу передовсім на процесі переходу підприємства з одного стану в інший, який розкриває додаткові можливості. Системний підхід фокусується на цілеспрямованому впливі змін на загальний стан підприємства як цілісної організаційно-економічної системи.

Крім наведених вище підходів до трактування сутності розвитку підприємства, враховуючи тенденції функціонування економічних систем, варто виділити глобальний підхід. Він передбачає тісний взаємозв'язок між розвитком підприємства, дотриманням принципів ведення глобального бізнесу та розумінням особливостей міжкультурних комунікацій.

Водночас у контексті пришвидшення процесів глобалізації та міжнародної інтеграції широкої популярності не лише в наукових колах, а й у практиці менеджменту набуває концепція стійкого розвитку. На мікрорівні концепція передбачає економічне зростання окремого підприємства, що задовольняє не лише комерційні інтереси самого підприємства, а й

потреби суспільства у цілому в поточний період та у перспективі. Стійкий розвиток має на меті дотримання балансу між економічними, соціальними та екологічними показниками. Таким чином, розуміння розвитку підприємства виходить за рамки конкретного суб'єкта господарювання і передбачає забезпечення

суспільного добробуту і турботу про майбутні покоління.

Однією із важливих передумов забезпечення розвитку підприємства є виокремлення сукупності чинників, вплив яких може підвищити або зменшити його загальний рівень. Чинник розвитку — це сукупність наявних сил і причин, що безпосередньо впливають на рівень розвитку підприємства та обумовлюють його конкурентну позицію у релевантному зовнішньому ринку. Аналіз чинників дає змогу визначити резерви розвитку підприємства.

ТАБЛИЦЯ 1. Класифікація чинників розвитку підприємства

Класифікаційна ознака	Види чинників
Залежно від місця виникнення (по відношенню до конкурентного середовища)	внутрішні (виникнення та інтенсивність прояву залежить від діяльності підприємства, ресурсної бази, стратегічного управління); зовнішні (виникнення та інтенсивність прояву не залежить від діяльності підприємств і обумовлюється станом зовнішнього середовища)
За характером дії	загальні (впливають на всі компоненти потенціалу підприємства); специфічні (впливають на компоненти у певних рамках, наприклад окремого регіону, галузі); індивідуальні (впливають тільки на зміни окремої складової потенціалу)
За тривалістю дії	постійні; тимчасові
За швидкоплинністю	еволюційні; революційні
За характером прояву	потенційні (обумовлюють ймовірні досягнення певного рівня розвитку); фактичні (наявний рівень розвитку)
За передбачуваністю	прогнозовані; біфуркаційні
Залежно від сфери походження	наукові; техніко-технологічні; управлінські; економічні; соціально-демографічні; екологічні
Залежно від напрямку дії	стимулювальні (сприяють розвитку підприємства); дестимулювальні (стримують процес розвитку підприємства)
Залежно від етапу функціонування	природні (первинні) — це природні ресурси, географічне положення; похідні (вторинні) — це техніка, технологія, економічне середовище
Залежно від ступеня впливу	основні чинники, вплив яких на рівень розвитку підприємства є визначальним; другорядні, вплив яких у порівнянні із основними не є визначальним

Класифікація чинників розвитку підприємства наведена в табл. 1.

Останнім часом особливо гостро стоїть проблема забезпечення розвитку підприємств атомної енергетики України. В умовах обмеженості енергоресурсів, загострення екологічних проблем, зростання цін на нафту та газ атомна енергетика набуває усе більшого значення. В Україні атомна енергетика забезпечує близько 60 % потреб в електроенергії [8].

Україна посідає восьме місце в світі за показником встановленої потужності АЕС. За підсумками 2016 р., Україна посіла третє місце у світі за часткою електроенергії АЕС у загальному обсязі виробництва електроенергії в країні [9].

Функціонування атомної енергетики України забезпечується роботою державного підприємства «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом», яке створене у жовтні 1996 р. Підприємство є оператором чотирьох діючих атомних електростанцій України, на яких експлуатується 15 атомних енергоблоків. Чотири атомні станції — Запорізька, Рівненська, Південноукраїнська, Хмельницька, а також підприємства «Атомремонтсервіс», «Атоменергомаш», «Атомкомплект», «Атомпроектінжиніринг», «Аварійно-технічний центр», «Науково-технічний центр», «Донузлавська ВЕС», «Складське господарство», «Атомприлад», «Автоматика та машинобудування», «Управління справами» та Представництво в Брюсселі є відокремленими підрозділами ДП «НАЕК «Енергоатом» [10].

Аналізуючи чинники розвитку підприємств атомної енергетики, доцільно виділити зовнішні та внутрішні складові розвитку підприємств (рис. 2). Зовнішні чинники розвитку можна умовно поділити на чинники мегарівня, макрорівня, мезорівня та мікрорівня. Зо-

Джерело: систематизовано автором на основі [2, 6, 7].

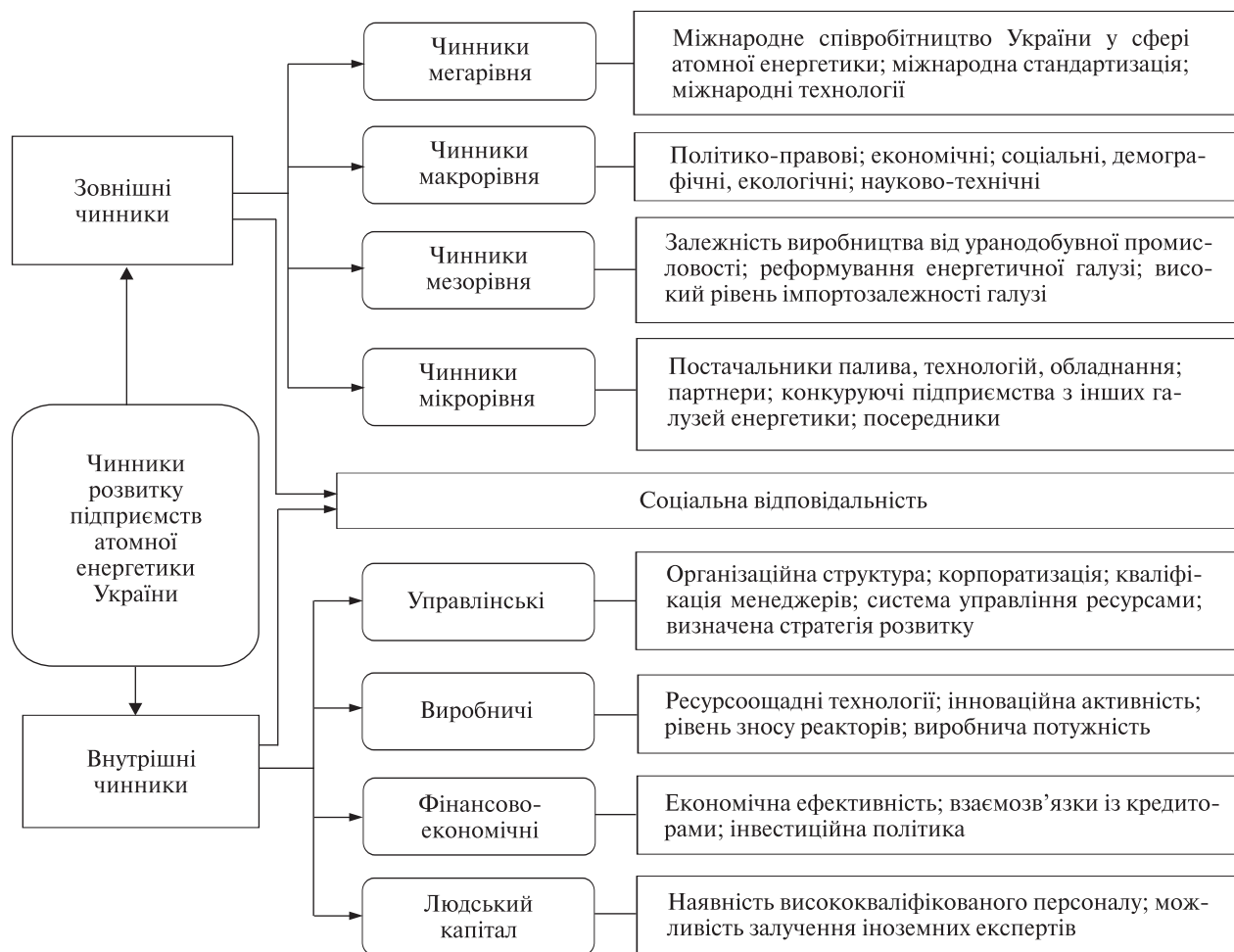

Рис. 2. Чинники розвитку атомної енергетики України
Джерело: розроблено автором на основі [10–17].

внішні чинники розвитку є заданими і практично не залежать від діяльності підприємства. Внутрішні чинники розвитку можна поділити на управлінські, виробничі, фінансово-економічні, кадрові, які безпосередньо залежать від ефективності діяльності підприємства.

Сприятливим чинником розвитку атомної енергетики України є міжнародне співробітництво. Достатня кількість проектів атомної енергетики реалізується за рахунок міжнародної фінансової допомоги та технічної підтримки. «Енергоатом» є членом Всесвітньої асоціації операторів атомних електростанцій (BAO АЕС), Всесвітньої ядерної асоціації (WNA), Клубу європейських експлуатаційних організацій (EUR).

Голова Комітету Верховної Ради України з питань паливно-енергетичного комплексу (ПЕК) О. Домбровський та президент «Енергоатома» Ю. Недашковський 10.07.2018 представили в Європарламенті енергомист «Україна — ЄС» та проект будови Хмельницької АЕС. У рам-

ках проекту «Енергетичний міст «Україна — Європейський Союз» передбачається здійснення експорту електроенергії з енергоблоку № 2 Хмельницької АЕС за двома напрямками: на Жешув (Польща), і на Альбертирша (Угорщина) після модернізації Західноукраїнської підстанції. Проект не потребує прямого бюджетного фінансування на жодному з етапів його реалізації. Усі заходи, передбачені у рамках цього проекту, фінансуватимуться за рахунок державно-приватного партнерства [8].

Чинники макrorівня загалом не є сприятливими для розвитку атомної енергетики. Нестабільне політико-правове становище, несприятливий інвестиційний клімат, недоліки кредитно-грошової та податково-бюджетної політики держави послаблюють позиції атомної енергетики.

Окремою проблемою є низький рівень довіри населення до функціонування атомних електростанцій. У 2011 р. компанією *Research*

ТАБЛИЦЯ 2. Модель п'яти сил Портера для атомної енергетики України

Показник	Оцінка «3»	Оцінка «2»	Оцінка «1»	Коментарі
<i>1. Товари-замінники</i>				
Товари-замінники «ціна-якість»	Займають значну частину ринку	Займають незначну частку	Не існують	На ринку немає виробників, які б забезпечили таку саму якість за нижчими цінами
	—	—	1	
<i>2. Внутрішньогалузева конкуренція</i>				
Кількість гравців	Високий рівень насичення ринку	Середній рівень насичення ринку (3—10)	Невелика кількість гравців (1—3)	Чим більше гравців на ринку, тим вищий рівень конкуренції і ризик втрати частки ринку
	—	2	—	
Темп росту ринку	Зниження обсягу ринку	Уповільнений, але такий, що нарощується	Високий	Чим нижчий темп росту ринку, тим вищий ризик переділу ринку
	—	2	—	
<i>3. Потенційні конкуренти</i>				
Диференціація продукту	Низька	Існують мікроніші	Усі можливі ніші зайняті гравцями	Чим вища диференціація, тим складніше зайти на ринок
	3	—	—	
Рівень інвестицій для входження до галузі	Низький (окупність: 1—3 місяців роботи)	Середній (окупність: 6—12 місяців)	Високий (окупність більше 1 року)	Чим вищий рівень інвестицій, тим складніше увійти до галузі
	—	—	1	
Політика уряду	Немає обмежувальних актів зі сторони держави	Держава втручається в діяльність галузі на низькому рівні	Держава повністю регламентує галузь	Уряд може лімітувати і закрити можливість входу до галузі
	—	—	1	
<i>4. Позиція покупців</i>				
Частка покупців у загальному обсязі продажів	Більше 80 % продажів припадає на декількох клієнтів	На незначну частину клієнтів припадає близько 50 % продажів	Обсяг продажів рівномірно розподілений між клієнтами	Якщо покупці сконцентровані, компанія буде змушена постійно йти на поступки
	—	—	1	
Чутливість до ціни	Покупець завжди буде переходити на товар із нижчою ціною	Покупець буде переходити тільки у разі значної різниці в ціні	Низька чутливість до ціни	Чим вища чутливість до ціни, тим вища ймовірність втрати покупців
	—	—	1	
<i>5. Позиція постачальників</i>				
Кількість постачальників	Незначна кількість постачальників	Середня кількість постачальників (до 10)	Широкий вибір постачальників	Чим менше постачальників, тим вище ймовірність підвищення цін
	3	—	—	
Витрати на перехід до іншого постачальника	Високі витрати	Середні витрати	Низькі витрати	Чим вище витрати переходу, тим вища загроза зростання цін
	3	—	—	

Джерело: розроблено автором на основі [10, 13].

& *Branding Group* було проведено дослідження думки населення України щодо безпечності атомної енергетики. Переважна більшість населення України (близько 66 %) вважають вітчизняні АЕС небезпечними [14, с. 121].

У 2015 р. на замовлення Фонду ім. Фрідріха Еберта та Національного екологічного центру Київський міжнародний інститут соціології проводив всеукраїнське дослідження щодо поглядів населення на атомну енергетику. Загалом у рамках дослідження було організовано 1220 інтерв'ю із респондентами, які проживають у 100 населених пунктах України. У результаті з'ясувалось, що 54 % населення дотримуються думки, що можливість отримання дешевої електроенергії від АЕС не виправдовує тих ризиків, які несе в собі атомна енергетика [18]. Тому важливо забезпечити високий рівень безпеки на АЕС з метою трансформації суспільної думки.

Додатковим чинником розвитку атомної енергетики є реформування енергетичної галузі України загалом. Міністерством енергетики та вугільної промисловості розроблено енергетичну стратегію України до 2035 року: «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Стратегія окреслює ключові орієнтири розвитку галузі та передбачає, що до 2025 р. буде завершено реформування енергетичного комплексу України, досягнуто цільових показників з безпеки та енергоефективності, забезпечено його інноваційне оновлення та інтеграцію з енергетичним сектором ЄС [15].

Триває процес корпоратизації НАЕК «Енергоатом». Згідно із гарантійною угодою між Ук-

раїною та Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), яку було підписано 25.03.2013, ЄБРР надає Енергоатому кредит на реалізацію заходів у рамках Комплексної (зведеної) програми підвищення безпеки енергоблоків (КЗПБ) під державні гарантії [8]. Результатом корпоратизації має стати підвищення ефективності діяльності підприємства.

Суттєво впливає на динаміку розвитку атомної енергетики залежність від уранодобувної промисловості. В Україні розвіданих покладів урану досить, щоб забезпечити паливом теплові реактори протягом наступних 100 років. Крім того, є поклади складових елементів, необхідних для виробництва конструкційних матеріалів. На думку президента НАН України академіка Б.Є. Патона, атомна галузь може стати основою енергетичної незалежності нашої держави, оскільки Україна посідає шосте місце у світі за розвіданими запасами урану [16, с. 3].

Чинники мікрорівня можна проаналізувати на основі моделі п'яти сил Портера. Розглянемо п'ять позицій: товари-замінники, наявні конкуренти, потенційні конкуренти, покупці, постачальники (табл. 2, 3). За допомогою системи оціночних показників проаналізуємо, які чинники є найсприятливішими для розвитку атомної енергетики.

На основі аналізу показників можемо зробити висновок, що найбільшою загрозою для розвитку атомної енергетики є нестабільність постачальників (табл. 3).

Довгий час атомна енергетика України повністю залежала від поставок російського палива. Незважаючи на те, що в Україні є значні

ТАБЛИЦЯ 3. Аналіз показників із застосуванням моделі п'яти сил Портера для атомної енергетики України

Показник	Значення	Коментар
Загроза з боку товарів-замінників	Низька (1)	Компанія має унікальну пропозицію на ринку, аналогів якій не існує в співвідношенні «ціна-якість»
Загроза від внутрішньогалузевих конкурентів	Середня (2)	Ринок компанії є перспективним. Обмежена можливість повного порівняння товарів різних компаній. Є обмеження у підвищенні ціни на електроенергію
Загрози з боку потенційних конкурентів	Середня (1,7)	Низький ризик виходу на ринок нових крупних гравців. Нові компанії з'являються рідко завдяки високим бар'єрам входу та високому рівню початкових інвестицій
Загрози втрати покупців	Низька (1)	До 2019 р. покупець один — ДП «Енергоринок»
Загрози нестабільності постачальників	Висока (3)	Існує загроза з боку постачальників

Джерело: узагальнено автором на основі [10, 13].

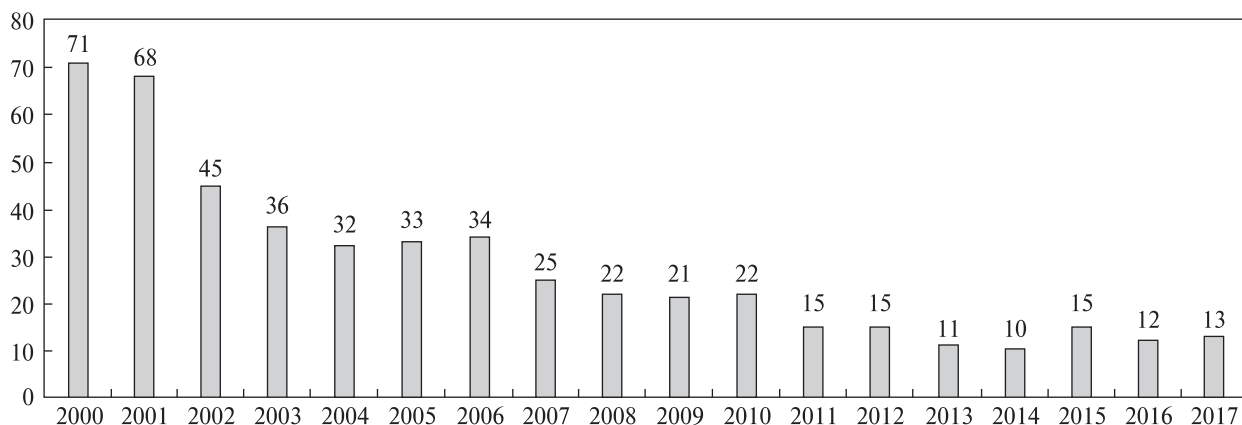

Рис. 3. Кількість порушень у роботі діючих АЕС України у 2000—2017 рр.

Джерело: систематизовано автором на основі [13, с. 29].

поклади урану, для ядерних реакторів використовується збагачений уран у вигляді пігулок розміром у декілька сантиметрів у герметично закритих тепловидільних елементах (ТВЕЛ), які зібрані у тепловидільні збірки (ТВЗ). Поки що в Україні АЕС працюють за рахунок імпорту ТВЕЛ. Важливим кроком до відновлення енергетичної незалежності України стала співпраця з постачальником *Westinghouse*. Передбачається, що до 2020 р. компанія постачатиме паливо на сім із 15 енергоблоків. На початку 2018 р. договір з *Westinghouse* було продовжено до 2025 р., що, безумовно, сприяє диверсифікації джерел постачання ядерного палива для реакторів [10].

Щодо внутрішніх чинників розвитку атомної енергетики, то варто виокремити людський та управлінський потенціал. Сприятливою є ефективна співпраця з Європейською Комісією, міжнародними організаціями та установами (МАГАТЕ, ВАО АЕС, *WNA*, *FORATOM*). Проте попри високий людський потенціал досить гостро стоїть проблема відтоку висококваліфікованого персоналу за кордон, що пов'язано із низьким рівнем оплати праці.

Серед фінансових чинників, які гальмують розвиток атомної енергетики, потрібно виокремити зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, курсові різниці, обмеження інвестиційної політики, обумовлене специфікою функціонування державних підприємств. Загальна заборгованість ДП «Енергоринок» за відпущену ДП «НАЕК «Енергоатом» електроенергію (станом на 01.01.2018) склала 12,6 млрд грн [13, с. 9]. Це негативно впливає на фінансово-економічний стан атомної енергетики.

Неоднозначну роль у розвитку атомної енергетики відіграють виробничі чинники. Наразі атомна енергетика забезпечує до 60 % загального виробництва електроенергії в Україні [8]. Позитивною є тенденція зменшення кількості порушень у роботі АЕС (рис. 3).

Найчастіше причини порушень пов'язані з відмовами обладнання (86 %). Крім цього, варто зазначити, що у 11 з 15 діючих реакторів закінчився термін експлуатації, який офіційно продовжено. До 2020 р. закінчиться проектний строк експлуатації ще чотирьох енергоблоків АЕС [17, с. 10]. З цього приводу є певне занепокоєння в суспільстві та експертному середовищі, оскільки піддається сумніву надійність роботи застарілого обладнання.

Особливе місце в системі чинників розвитку атомної енергетики належить соціальній відповідальності. Під соціальною відповідальністю треба розуміти відповідальність суб'єкта громадянського суспільства (держави, владних структур, підприємств, інституцій, громадян) за інтегровану суспільну корисність їхньої діяльності. Тобто соціальною відповідальною є діяльність, у якій використовуються лише такі способи досягнення цілей, що не завдають шкоди людям, природі, суспільству [19, с. 8]. Соціальна відповідальність поєднує в собі як зовнішні чинники: державно-приватне партнерство, екологічну політику, участь у реалізації проектів місцевих громад, антикорупційні програми, так і внутрішні — корпоративна культура, безпека праці, ефективна система мотивації персоналу та ін. В умовах інтеграції світового господарства, загострення глобальних проблем, гуманізації праці соціальна

політика підприємств набуває першочергового значення.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Метою діяльності будь-якого підприємства є забезпечення безперервного розвитку на рівні всіх бізнес-процесів та систем. Ідентифікація потенційних чинників розвитку дає змогу підприємству виокремити слабкі сторони та вибудувати стратегію, релевантну викликам зовнішнього середовища. Дослідження теоретичних напрацювань щодо розвитку підприємств допомагає сформулювати основні дефініції, підходи, класифікації чинників розвитку. В умовах постійних ринкових трансформацій питання забезпечення розвитку підприємств набуває пріоритетного значення як на теоретичному рівні, так і в практичній діяльності. Від ефективності функціонування конкретних підприємств залежить рівень міцності та безпеки всієї національної економіки.

Важко переоцінити роль атомної енергетики у стабільності функціонування вітчизняної господарської системи. Аналіз чинників розвитку атомної енергетики свідчить про те, що на даний час галузь знаходиться на порозі глобальних змін. Підвищення частки атомної енергетики в загальному балансі потреб країни в електроенергії, розпочатий процес корпоратизації компанії «Енергоатом», реаліза-

ція проектів міжнародного значення роблять атомну енергетику стратегічно важливою. Додатковими чинниками розвитку є значні запаси уранової руди, людський потенціал, диверсифікація джерел постачання ядерного палива. Разом з тим існує багато чинників, які стримують розвиток атомної енергетики. Передовсім, до таких чинників варто віднести непослідовну макроекономічну політику держави, відтік висококваліфікованого персоналу, зношення енергоблоків, зростання кредиторської заборгованості тощо. Проблемою, на нашу думку, є і фундаментальні протиріччя між енергетичною стратегією країни та суспільною думкою щодо доцільності розвитку атомної енергетики. Ці побоювання мають своє підґрунтя, враховуючи минулий досвід функціонування АЕС, застаріле обладнання на діючих енергоблоках та відмову деяких держав від атомної енергетики. У зв'язку з цим перед Україною стоїть не лише завдання забезпечення розвитку атомної енергетики, а й трансформації суспільної думки шляхом інформування, усебічного партнерства та гарантування безпеки на всіх рівнях виробництва електроенергії.

Перспективним напрямом для подальших досліджень є виокремлення та детальне вивчення соціальної відповідальності як чинника розвитку атомної енергетики України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Філософія Стародавнього світу. Частина II. Антична філософія. Івано-Франківськ: Плай, 2004. 139 с.
2. Лігоненко Л.О. Розвиток підприємства: відмітні характеристики та типологія. *Scientific Journal «Science Rise»*. 2015. № 5/3 (10). С. 57—61.
3. Погорелов Ю.С. Категорія розвитку та її експлейнарний базис. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. Вип. 27, т. 1. С. 30—34.
4. Іванчук К.О. Теоретичні підходи до визначення сутності категорії «розвиток підприємства». Сайт Інституту економіки промисловості НАН України. URL: http://iep.donetsk.ua/publish/sbor/all_text/b2012/20.pdf (дата звернення: 09.08.2018).
5. Кифяк В. Теоретичні основи визначення категорії «розвиток підприємства». *Економічний аналіз*. 2011. Вип. 8, ч. 2. С. 190—194.
6. Ткаченко А.М. Сучасні підходи до управління розвитком підприємства. *Економіка і регіон*. 2014. № 1 (44). С. 85—90.
7. Горіна Г.О. Діалектика поняття «розвиток підприємства». *Економіка та управління підприємствами*. 2016. № 8. С. 123—127.
8. Офіційний сайт Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=24518_8609&cat_id=245070636 (дата звернення: 09.08.2018).
9. Top 10 Nuclear Generating Countries — by Generation. Nuclear energy institute. URL: <https://www.nei.org/Knowledge-Center/Nuclear-Statistics/World-Statistics/Top-10-Nuclear-Generating-Countries> (дата звернення: 11.08.2018).
10. Офіційний сайт НАЕК «Енергоатом». URL: <http://www.energoatom.kiev.ua/ua> (дата звернення: 09.08.2018).
11. Бакай О., Бар'яхтар В. Про нагальні проблеми атомної енергетики України. *ВАНТ*. 2017. № 4 (110). С. 107—110.
12. Воєводін В.М. Сучасний стан ядерної енергетики в Україні та світі. *Вісн. НАН України*. 2017. № 5. С. 59—62.
13. Лисиченко Г., Штейнберг М., Чумак Д. та ін. Атомна індустрія України (Експертний огляд). Bellona Foundation, 2017. 119 с.

14. Лір В.Е. Трансформація суспільної думки як чинник розвитку ядерної енергетики. *Економіка і суспільство*. 2017. № 12. С. 117–123.
15. Нова енергетична стратегія України до 2035 року: «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». Проект. URL <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245213112> (дата звернення: 01.08.2018).
16. Патон Б.Є., Бар'яхтар В.Г., Бакай О.С., Неклюдов І.М. Майбутнє атомної енергетики. *Вісн. НАН України*. 2006. № 4. С. 3–13.
17. Open energy week 2017: Атомна енергетика. Сучасний стан атомної енергетики. Перспективи. URL: http://www.energoatom.kiev.ua/ua/press/conferences/53115open_energy_weekatomna_energetika (дата звернення: 01.08.2018).
18. National ecological center of Ukraine: Attitudes of Ukrainians toward Nuclear Energy. Results of All-Ukrainian Social Survey. URL: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Social-Survey-on-Nuclear-Energy-in-Ukraine-NECU_eng.pdf (дата звернення: 01.08.2018).
19. Грішнова О.А., Мішук Г.Ю., Олійник О.О. Соціальна відповідальність у трудових відносинах: теорія, практика, регулювання ризиків. Рівне: НУВГП, 2014. 216 с.
20. World Nuclear Performance Report 2017. World Nuclear Association. October 2017. London, UK. 40 p.
21. Mishchuk H., Grishnova O. Empirical study of the comfort of living and working environment — Ukraine and Europe: comparative assessment. *Journal of International Studies*. 2015. № 8 (1). P. 67–80. doi: <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2015/8-1/6>
22. Ядерна енергетика у світі та Україні: поточний стан та перспективи розвитку. Київ: Центр Разумкова, 2015. 26 с.

Надійшла 11.08.2018

REFERENCES

1. Filosofiia Starodavnoho svitu. Chastyna II. Antychna filosofiia. Ivano-Frankivsk: Plai, 2004. 139 p. [in Ukrainian].
2. Lihonenko L.O. Rozvytok pidpriemstva: vidmitni kharakterystyky ta typolohiia. *Scientific Journal "ScienceRise"*. 2015. No. 5/3 (10). P. 57-61 [in Ukrainian].
3. Pohorielov Yu.S. Katehoriia rozvytku ta yii ekspleinarnyi bazys. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky*. 2012. Iss. 27, Vol. 1. P. 30-34 [in Ukrainian].
4. Ivanchuk K.O. Teoretychni pidkhody do vyznachennia sutnosti katehori "rozvytok pidpriemstva". Sait Instytutu ekonomiky promyslovosti NAN Ukrainy. URL: http://iep.donetsk.ua/publish/sbor/all_text/b2012/20.pdf [in Ukrainian].
5. Kyfiak V. Teoretychni osnovy vyznachennia katehori «rozvytok pidpriemstva». *Ekonomichnyi analiz*. 2011. Iss. 8, ch. 2. P. 190-194 [in Ukrainian].
6. Tkachenko A.M. Suchasni pidkhody do upravlinnia rozvytkom pidpriemstva. *Ekonomika i rehion*. 2014. No. 1 (44). P. 85-90 [in Ukrainian].
7. Horina H.O. Dialektyka poniattia "rozvytok pidpriemstva". *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy*. 2016. No. 8. P. 123-127 [in Ukrainian].
8. Ofitsiyni sait Ministerstva enerhetyky ta vuhilnoi promyslovosti Ukrainy. URL: http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/publish/article?art_id=24518_8609&cat_id=245070636 [in Ukrainian].
9. Top 10 Nuclear Generating Countries — by Generation. Nuclear energy institute. URL: <https://www.nei.org/Knowledge-Center/Nuclear-Statistics/World-Statistics/Top-10-Nuclear-Generating-Countries>
10. Ofitsiyni sait NAEK "Enerhoatom". URL: <http://www.energoatom.kiev.ua/ua> [in Ukrainian].
11. Bakai O., Bariakhtar V. Pro nahalni problemy atomnoi enerhetyky Ukrainy. *VANT*. 2017. No. 4 (110). P. 107–110 [in Ukrainian].
12. Voievodin V.M. Suchasnyi stan yadernoi enerhetyky v Ukraini ta sviti. *Visn. NAN Ukrainy*. 2017. No. 5. P. 59–62 [in Ukrainian].
13. Lysychenko H., Shteinberh M., Chumak D. ta in. Atomna industriia Ukrainy (Ekspertnyi ohliad). Bellona Foundation, 2017. 119 p. [in Ukrainian].
14. Lir V.E. Transformatsiia suspilnoi dumky yak chynnyk rozvytku yadernoi enerhetyky. *Ekonomika i suspilstvo*. 2017. No. 12. P. 117-123 [in Ukrainian].
15. Nova enerhetychna stratehiia Ukrainy do 2035 roku: «Bezpeka, enerhoefektyvnist, konkurentospromozhnist». Proekt. URL : <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/doccatalog/document?id=245213112> [in Ukrainian].
16. Paton B.Ie., Bariakhtar V.H., Bakai O.S., Nekliudov I.M. Maibutnie atomnoi enerhetyky. *Visn. NAN Ukrainy*. 2006. No. 4. P. 3-13 [in Ukrainian].
17. Open energy week 2017: Atomna enerhetyka. Suchasnyi stan atomnoi enerhetyky. Perspektyvy. URL: http://www.energoatom.kiev.ua/ua/press/conferences/53115open_energy_weekatomna_energetika [in Ukrainian].
18. National ecological center of Ukraine: Attitudes of Ukrainians toward Nuclear Energy. Results of All-Ukrainian Social Survey. URL: http://necu.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/Social-Survey-on-Nuclear-Energy-in-Ukraine-NECU_eng.pdf
19. Hrishnova O.A., Mishchuk H.Iu., Oliinyk O.O. Sotsialna vidpovidalnist u trudovykh vidnosynakh: teoriia, praktyka, rehuliuвання ryzykiv. Rivne: NUVHP, 2014. 216 p.
20. World Nuclear Performance Report 2017. World Nuclear Association. October 2017. London, UK. 40 p.

21. Mishchuk, H., Grishnova, O. Empirical study of the comfort of living and working environment — Ukraine and Europe: comparative assessment. *Journal of International Studies*. 2015. No. 8 (1). P. 67-80. doi: <https://doi.org/10.14254/2071-8330.2015/8-1/6>
22. Yaderna enerhetyka u sviti ta Ukraini: potochnyi stan ta perspektyvy rozvytku. Kyiv: Tsentrazumkova, 2015. 26 p.

Received 11.08.2018

Е.М. Березюк

Институт экономики промышленности НАН Украины, Киев, Украина

СИСТЕМА ФАКТОРОВ РАЗВИТИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ АТОМНОЙ ЭНЕРГЕТИКИ УКРАИНЫ

Рассмотрены теоретические подходы к трактовке понятия «развитие предприятия». Систематизированы и обобщены основные факторы развития предприятий. На основе анализа законодательной базы, особенностей функционирования энергетической отрасли, программ международного партнерства предложена система факторов развития предприятий атомной энергетики Украины.

Ключевые слова: развитие предприятия, факторы развития предприятий, атомная энергетика, социальная ответственность.

К.М. Bereziuk

Institute of Industrial Economics of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine

orcid.org/0000-0001-6648-8596

SYSTEM OF DEVELOPMENT FACTORS OF THE UKRAINIAN NUCLEAR ENERGY ENTERPRISES

Enterprises play an influential role in the economic growth and standard of living of the country. In the conditions of market transformation and socialization of economic activity the issue of enterprise development becomes particularly important. Nowadays much attention is given to nuclear energy enterprises. Nuclear energy has been one of the most polemical topics since its first research testing in the 20th century. But a long-term view of the energy sector reveals nuclear power as a particularly competitive source of electricity, on the basis that it offers stable and predictable production costs. One of the important conditions for the enterprise development is the identification of a set of factors that influence on business operation.

The aim of this research is to explore the theoretical approaches to the interpretation of the «development of the enterprise» concept; systematize and summarize the main factors of enterprise's development; propose a system of factors for the development of Ukraine's nuclear energy based on analysis of the legislative framework, features of the energy sector functioning, international partnership programs.

Identification of development factors helps build applications which are specific to an enterprise during its planning stages. These factors influence on business functions that add to the cohesiveness and interrelatedness of an enterprise's operations, such as business idea development, planning and conducting business. Nuclear power currently produces approximately sixty percent of the electricity in our country. The research shown that the main factors of development are international cooperation, progress in reforming the energy sector, human resources.

Despite the effective policy of NNEGC Energoatom, some problems still open. Particularly the issue of government policy needs more attention. It is also necessary to improve safety management, increase the effectiveness of communication with local communities, develop and implement innovative projects.

Keywords: enterprise's development, factors of enterprise's development, nuclear energy, corporate social responsibility.